

ПРОМПРИЛАД

- ТОЧКА ВІДЛІКУ ~

PROMPRYLD
RENOVATION

АТІВІС
ІНІА

MitOst

GARAGE
CANG

ТЕПЛЕ МІСТО*

3

ПІДПРИЄМСТВО, ЯКОМУ ПОНАД 100 РОКІВ

4

ПОПЕРЕДНИКИ

7

ПОЧАТОК ЕРИ «ПРОМПРИЛАДУ»

9

ЛІЧИЛЬНИКИ ГАЗУ ТА ІНШІ ПРИЛАДИ

11

«ГЕОФІЗПРИЛАД»

15

ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ

ВІДКРИТЕ
АКЦІОНЕРНІ
ТОВАРИСТВО
ЗАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ
ЗАВОД
ПРОМПРИУ

ПІДПРИЄМСТВО, ЯКОМУ ПОНАД 100 РОКІВ

Івано-Франківський приладобудівний завод зазвичай асоціюється із радянською спадщиною, однак мало хто знає, що історія «Промприладу» бере початок не лише до приходу радянської влади на Західну Україну, а взагалі до виникнення СРСР, за 9 років до початку Першої світової війни, за 25 років до появи в Станіславові (тодішня назва Івано-Франківська) першої загальноміської електростанції, за 30 років до зведення теперішньої конструктивістської ратуші, за 64 роки до того, як стартувало одне з найпотужніших підприємств у історії міста: завод «Позитрон». Ця історія почалася 1905 року.

Тому й не дивно, що підприємство, яке в різні часи мало назви: «Станіславський машинобудівний завод», «Станіславприлад», «Геофізприлад», «Промприлад», завжди називали «кузнею кадрів». У свій час завод акумулював значну частину виробничих та інтелектуальних ресурсів міста, формував середовище робітників та інженерів, які піднімали інші значні франківські підприємства: «Арматурний завод», «Карпатпресмаш», «Радіозавод» чи згаданий вже «Позитрон».

Безсумнівно, «Промприлад» був визначальним для формування міста. Навіть трохи символічно, що й розташований він у самому центрі Івано-Франківська.

На цій таки території, поміж теперішніми вулицями Коновальця, Мельника, Сахарова та Січових Стрільців близько сотні років тому народжувалися виробництва, з яких пізніше й сформувався приладобудівний завод. Таких було три: фірми «Край», «Фама» та ваго-механічний заклад Вацлава Майора.

ПОПЕРЕДНИКИ

Підприємство «Край» вперше згадується в документах 1905 року і є найстарішим попередником «Промприладу». Його засновник – Юзеф Льоренц. З 1910 року фірма належить Ришарду Яворському, а в документах згадується під назвою «Р. Яворський і сини. Фабрика машин “Край”». Пізніше вона переходить у спадок до трьох його синів: Казімежа, Ернеста й Леона. До початку Першої світової війни кількість працівників коливалася від 19 до 28. Підприємство виготовляло вуличні ліхтарі, приводні пристрої для млинів, різноманітні ливарні вироби: для каналізації, залізниць, печей, кухонь тощо. Най масовішою продукцією «Краю» були залізничні гальмівні колодки. Після війни фірма переживала не найкращі часи, товару фактично не випускала. У тогочасних документах є інформація про кількаразову реконструкцію «Краю».

Фабрика Вацлава Майора заснована 1914 року незадовго до вибуху Великої війни. Підприємство спеціалізувалося на виготовленні та ремонті механічних ваг: вагонних, автомобільних, аптекарських. Хоча фабрика Майора була найменшою із трьох фірм, з яких пізніше утворився завод, продукція її була найбільш технологічною. Зазначимо, що на етапі створення завод (майбутній «Промприлад») продовжував лінію фабрики, позаяк спеціалізувався на вагах.

фото з особистого архіву Тадеуша Ольшанського

Третє з підприємств, що стали основою для «Промприладу», це «Фабрика машин і арматур Ф. Весели. Ливарня заліза, фосфористої бронзи і металу», заснована 1920 року. Пізніше до офіційної назви додалося ще «Fama», що слід розуміти як «fabryka maszyn» (з польської – «фабрика машин»). Фірма спеціалізувалася теж здебільшого на литві та його механічній обробці.

Цікаво, що каналізаційні люки із написами «R. Jaworski i synowie. Stanisławów» та «Fama» й досі можна знайти у Франківську. Перші є на вулиці Грушевського, на перетині вулиць Драгоманова і Франка, на початку вулиці Козланюка та багатьох інших місцях в центрі міста. Каналізаційні люки виробництва «Fama» трапляються рідше, аніж «Kraj», але сьогодні їх ще можна побачити, скажімо, на площі Міцкевича чи на початку вулиці Низової, біля входу на територію фортечної галереї «Бастіон».

Багато інформації про ці підприємства можна почерпнути із книжки «100 років історії – 100 років праці» (Б. Гаврилів, М. Головатий. Івано-Франківськ: Тіповіт, 2005), виданої із нагоди ювілею заводу. Звідти ж знаємо, що всі три підприємства були невеликими, жодне з них навіть у часи найбільшого розквіту чисельністю не перевищувало 80 працівників. Пік їхнього розвитку припадає на 20-ті роки ХХ століття. Підприємства переходять від використання парової машини до двигунів внутрішнього згоряння. З появою загальноміських електростанцій підприємства відмовляються від власних електрогенераторів і використовують централізовану енергію.

Б. Гаврилів та М. Головатий зазначають, що хоч вищезгадані фірми й не були лідерами у своїй галузі в Польщі, але її задніх не пасли. Використовували не лише верстати польського виробництва з Катовіце, Лодзі, Познані, але також і з Берліна, Відня; фрезерні – навіть зі Сполучених Штатів Америки. Частина обладнання цих фірм була і власного виробництва. В першу чергу – це заточні верстати.

У другій половині 30-х років спостерігаємо розквіт трьох підприємств, їхні економічні показники пішли вгору. Чисельність працівників, обсяги виробництва – зростали. Нарощувався парк обладнання.

1939 року на територію Галичини увійшла Радянська армія. Найчастіше говорять про «об'єднання підприємств» з подальшим утворенням приладобудівного заводу, однак на практиці все було дещо складніше. У книзі спогадів польського публіциста й перекладача Тадеуша Ольшанського «Колись у Станіславові» (видавництво «Дискурс», Брустурів, 2016 р.), який народився і до 39-го року мешкав у Станіславові, знаходимо досить детальну інформацію про фірму «Край», зокрема й про її долю в час приходу радянської армії. Ольшанський жив поблизу помешкання Яворських, дитиною часто бавився у них на подвір'ї, бував у майстерні, тому описує те, що бачив, або ж почув з перших уст.

«...19 вересня, зі сторони Тисмениці через залізничний міст на Сапежинську ввійшли колони Червоної армії — піхота, тачанки і танки, один був величезних розмірів. Це була своєрідна демонстрація сили і водночас парад...

Того ж дня ввечері до Яворських прийшов один із працівників фабрики, коваль Францішек Камінський: "Негайно втікайте, бо завтра вас усіх арештують!" На щастя, вони мали куди втікати. Кордон із Угорщиною, щоправда, був відкритий до 23-24 вересня, і тільки потім совіти його обставили, але на дорогах було небезпечно, бо на втікачів нападали. Яворські розділилися. Одні виїхали в Дору, інші — в Надвірну, треті — в Жаклю, потім ще змінювали місця проживання і щасливо уникнули ідентифікації того, що вони капіталісти. Фабрику, звісно, негайно націоналізували. Яворські пережили радянську і німецьку окупації. Після закінчення війни в 1945 році вони покинули свій Край...»

Ветерани заводу С. Цеглінський та Д. Ганусяк, які трудилися там із 1944 року, розповідали історикам Гаврилові та Головатому, що колишні власники підприємства, брати Яворські й за радянської влади працювали за верстатами, мали учнів, а після війни виїхали до Польщі.

Про те, як розгорталися події на підприємствах В. Майора та «Фама», не маємо настільки детальної інформації, як і про долю їхніх власників. Але так чи так, виробничі потужності потрапили під націоналізацію.

ПОЧАТОК ЕРИ «ПРОМПРИЛАДУ»

З 1939 року почалася реорганізація підприємств за радянським зразком. У праці Б. Гавриліва та М. Головатого знаходимо відомості, що секретар Станіславського обкуму КП(б)У М. Груленко доповідав у травні 1940 року на партійному з'їзді в Києві: «На підприємствах робота організована за радянською системою, підвищено виробничі завдання, впроваджено 8-годинний робочий день». А це, між іншим, означало, що робочий тиждень ставав на дві години довший, ніж за Польщі¹. Тоді фактично утворили вагономеханічний завод. Подальше його становлення затримала Друга світова війна. Завод відновив свою роботу після звільнення міста від німецьких військ 27 липня 1944 року.

Після війни на заводі працювали два цехи: токарний і ваговий, а також три майстерні з ремонту ваг. 1947 року завод освоїв ремонт фрезерних верстатів і виробництво газових пічок.

1949 року завод перейшов у підпорядкування головного управління сільгоспмашинобудування Міністерства місцевої промисловості УРСР. Завдяки цьому він отримав цільову промислову програму і почав випускати водяні насоси для тваринницьких ферм, колгоспів і радгоспів.

У той час на території сучасного «Промприладу» розвивалося два підприємства: окрім вагомеханічного заводу був ще машинобудівний. 1956 року їх об'єднали у Станіславський машинобудівний завод.

Наступного року (1957) на заводі створили ремонтний та інструментальний цехи, реконструювали ливарний.

Однак завод не міг далі розвиватися в напрямку машинобудування. Здебільшого, через його розташування у центрі міста. Бракувало нових територій для розбудови, а також туди неможливо було підвести залізничні та під'їзні шляхи, необхідні для транспортування великої кількості металу. Тоді керівництво країни прийняло ключове для заводу рішення – розвивати його у приладобудівному напрямку.

¹ Раніше в суботу був скорочений робочий день

автор фото: Денис Овчар

ЛІЧИЛЬНИКИ ГАЗУ ТА ІНШІ ПРИЛАДИ

14 жовтня 1959 року Станіславський машинобудівний завод перейменували на «Станіславприлад». Уже до 1960 року припинено виробництво автомобільних ваг та водяних насосів. Зате підприємство освоїло нову продукцію – газові лічильники. Це були визначальні для заводу прилади і вони залишились такими й донині.

Базувалися на досвіді й розробках заводу «Київприлад». Кількох провідних працівників та інженерів, серед яких і Володимир Креховецький, відрядили до столиці переймати досвід. Невдовзі з'явився перший газовий лічильник вироблений в Івано-Франківську РС-100. Надалі асортимент розширювався і завод зайняв провідні позиції цієї ніші в СРСР. І досі Державний еталон об'єму та об'ємної витрати газу розміщений на території «Промприладу».

Детально переломний момент переходу на виробництво газових лічильників описала журналістка Христина Сорохтей у документальній повісті «Папороть цвіте восени» (видавництво «Карпати», Ужгород, 1968 р.), присвяченій трудовому шляху почесного громадянина Івано-Франківська Креховецького Володимира Григоровича, що був першим директором та однією з найбільш знакових постатей заводу.

1962 року, у зв'язку з перейменуванням обласного центру, нову назву отримує також підприємство: «Івано-Франківський приладобудівний завод». На той час він вже випускав глибинні манометри МГП, МГТ, лічильники газу, диференційні манометри ДМ-3537 і ДКО-3701.

Варто підкреслити і симбіоз приладобудівного заводу та університету нафти і газу. Останній – започаткований у Івано-Франківську 1963 року як філія Львівської Політехніки. Та вже з 1967 року він працює як окремий вищий навчальний заклад. Теперішній Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу – це альма-матер більшості інженерного ядра «Промприладу».

Протягом 60-х років збудовано кілька нових корпусів заводу. 1969-го площа його виробничих та адміністративних приміщень перевищує 50 тис. м². Протягом 60–70-х років поступово збільшується асортимент продукції. Зокрема це й прилади для нафтової промисловості: пластометри, мано-

метри, термометри, пульти для контролю буріння, консистометри. Важливим етапом для того часу було також виробництво білетно-касових апаратів Т2, а також механічних обчислювальних машин «Онега». Сучасному користувачеві ці пристрої здалися би щонайменше дивними, однак вони були предметом гордості працівників заводу. Ось як говорить про «Онегу» колишній начальник Конструкторського бюро Марко Пут'ко:

«То вже тепер так просто електроніка видруковує квитанцію, чеки і все, що хочеш. А тоді це було механічно, ще й руками крутілося. Машина складалася більш як із п'яти тисяч деталей. Деталі були досить складні. Ми дуже морочилися з тією машиною. Тепер це здається неефективно, але це був такий рівень розвитку техніки. "Онега" відповідала періоду розвитку Німеччини кінця 40-х років. У них були такі машини, а Ленінградська ("Онега" - БО) змавпована з німецької».

У період 1971-1975 років завод освоїв виробництво ряду електронно-обчислювальних приладів, зокрема це модулі «Мир», плати друкованого монтажу, комплекси електричних засобів регулювання ГСП, які постачалися для хімічної, нафтової, металургійної, а також енергетичної промисловості.

У 70-х роках налагоджено випуск глибинних і диференційних манометрів для нафтової промисловості, останніх – для автоматизованого управління виробництвом. Окрім союзних республік продукцію заводу експортуєть до 26 країн світу. Бували навіть і курйозні випадки:

«Постачали до Ірану глибинні пристали, манометри МГП. – Розповідає Марко Пут'ко. – Футляр гарної якості. Пошлифований, помальованний у темно-зелений трав'янистий такий колір. Аж блищить, гарна емаль, все гарно. І що ви думаете? Прийшла рекламація. Образили іслам, бо зелений – це колір ісламу. То ж надалі ми фарбували футляри у малиново-вишневий колір».

«ГЕОФІЗПРИЛАД»

1982 року відбулася чергова реорганізація підприємства. На базі Івано-Франківського приладобудівного заводу та його філії в селищі Солотвино створили Івано-Франківське виробниче об'єднання «Геофізприлад».

Окрім традиційних приладів для нафтогазової промисловості підприємство запускає виробництво електроніки, зокрема – системи автоматизованого управління технологічним процесом АКЕСР, «Реміконт», «Ломіконт». Ця продукція широко застосовується у промисловості Радянського Союзу, для багатьох вона є символом новітніх технологій. Однак нині прогресивність цих пристрій виглядає скоріше міфом. Для прикладу, колишні інженери заводу, які залишили «Промприлад» в першій половині дів'яностих і заснували власну технологічну компанію, Богдан Кудлак та Павло Дехтярчук, різко критикують вітчизняну електроніку, зокрема «Реміконти».

«Все те, що ми робили тут, було й на заході. – Розповідає Павло Дехтярчук. – І там воно вже було набагато ліпше. От я працював колись у науково-дослідному інституті – ідеї кралися. Перефотографувалися тексти, схеми. Нам давали фотографії...»

«Не тільки ідеї кралися. – доповнює Богдан Кудлак. – Кралося все один до одного. Усі мікросхеми, процесори. Це все крали й робили на наших заводах. Програмне забезпечення теж. Просто міняли заставку, що це інститут Глушкова, скажімо, і на тому кінець. Бо думали, як купувати? Припустимо, завод купує нову лінію. Лінія коштує \$200 000. І дискетка теж нехай \$200 000. Казали: "Ну то що, ми самі не зробимо?"»

Кудлак і Дехтярчук наголошують і на відсутності підтримки продукції, випуску програмного забезпечення до неї. Окрім того, за їхніми словами-ци і пристрій значно програвали іноземним зразкам за надійністю: «Ми стільки разів їздили їх ремонтувати, – кажуть інженери. – Там модуль не працює, тут не працює... Із західними такого немає. Бували відмови, але це мізер в порівнянні з тими нашими».

Поряд із приладами, з 1972 року завод починає виготовляти так звані товари народного вжитку: парасолі, господарські сумки, автомобільні решітки. Мабуть найбільше запам'яталися парасолі. Вони були якісні, надійні, мали важкий міцний металевий механізм.

автор фото: «Тепле місто»

Однак на початку дев'яностих через відсутність продуманого маркетингу та орієнтації на споживацькі смаки, вони не витримали конкуренції із яскравими та дешевими китайськими парасолями, що заполонили український ринок. У ті часи низька ціна часто була головним критерієм для покупців, люди не мали грошей на найнеобхідніше.

Однак ми вже забігаємо в дев'яності: період поступового падіння економічних показників приладобудівного заводу, як і всього українського виробництва. Якщо повернутися до другої половини 80-х – «Геофізприлад» тоді переживав свій золотий період.

Завод був не просто місцем роботи. Тут було власне радіо, газета, власна футбольна команда, хор, танцювальний і театральний колективи. «Промприлад» став середовищем, яке об'єднувало однодумців не лише у виробництві, а й спорті, мистецтві, чи навіть у громадянській і політичній площині.

Про те, що більшості було тут комфортно, свідчить і те, що люди працювали на заводі цілими сім'ями. Це ставало предметом гордості.

«Нас династія 15 чоловік, всі потягнулися. – Розповідає інженер-економіст на пенсії Надія Парфан. – Першим був швагро моого чоловіка, Іван Васильович. Тоді він до себе взяв Дмитра Івановича (чоловіка). Потім прийшла я, прийшов брат чоловіка. Потім троє наших дітей прийшли на завод. Син женився – невістка прийшла на завод. Дочка закінчила школу – прийшла на завод. Вийшла заміж – зять із заводу. От так усією сім'єю рано ходили собі на роботу. Завод дуже любили... Чоловік у хорі співав. Син у футбольній команді грав».

Знаний франківський журналіст Мирослав Бойчук починав свою кар'єру на приладобудівному заводі. Спершу працював у багатотиражній газеті, пізніше основною його роботою стало заводське радіо. Спогади тільки найкращі.

«Обідню перерву треба було щодня заповнювати годинним матеріалом. – Розповідає Мирослав Бойчук. – Там менше говорилося про виробництво, треба було людей розважати. Найзолотіші часи. Це було просто в кайф. Без усякої цензури».

Здавалося б, завод, що давав комфортні й стабільні на той час місця праці, мали б наповнювати лояльні до радянської системи люди. На практиці – далеко не завжди. «Промприлад» концентрував значну частину інтелектуального середовища міста. Тут працювали люди, які пізніше виявлять себе як активні громадські діячі, історики-краєзнавці, політики. Чи не найяскравішою такою постаттю був історик Михайло Головатий, один із найавторитетніших знавців Івано-Франківська, співавтор книжки «Сто років історії. Сто років праці». В інтерв'ю газеті «Галичина» (27 липня 2010 року) він розповідає:

«У нас на приладобудівному заводі 1989 року створювалось Товариство української мови, де об'єдналось зразу ж понад 400 осіб. Згадаю теплим словом особливо активних – це Василь Протас, Василь Томашик, Федір Ковтун, Іван Павликівський, Олег Вівчаренко, Василь Гук, Микола Білейчук, Мечислав Нейман, Марко Пут'ко, Роман Остап'як, Ярослав Феношин, Ігор Кашуба, Ярослав Харандюк, Роман Данилевич, Орест Щупак, Володимир Слободян, Любомир Гопайнич, Богдан Кудлак, Павло Дехтярчук. Утім, всіх і не пригадаєш зразу...»

Також наприкінці вісімдесятіх на «Промприладі» сформувався осередок Народного Руху України. Його головою став Михайло Головатий. Надалі це середовище було помітним стрижнем антирадянських ініціатив у місті.

«1989 року на Зелені свята приїхали львів'яни і підняли перший синьо-жовтий прапор у Франківську. – Згадує тогочасні події інженер Богдан Кудлак. – На заводі нам сказали: “Ви маєте чергувати, бо будуть провокації. То націоналісти, західні служби й т. д.”. Ми знали, що прийдемо, але будемо з того боку. Це відбувалося у скверику за готелем “Надія”, на місці цвинтаря. Народ пішов на цвинтар, а потім проводжати львів'ян на вокзал. І було стільки народу! Кожен вийшов, ніби я собі один, а вулиця Лепкого вся заповнена».

фото з особистого архіву Богдана Кудлака

фото з особистого архіву Богдана Кудлака

ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ

автор фото: «Тепле місто»

До 1994 року завод був державним підприємством. Далі він пішов шляхом приватизації і нині це Публічне акціонерне товариство «Івано-Франківський завод “Промприлад”». Поволі підприємство втратило свою центральну роль в місті, але вигідне розташування в центрі залишилося притягальним фактором. Один з корпусів викупила ІТ-компанія SoftServe. Там, де колись працювали слюсарі чи токарі, — тепер програмісти. Приклад дуже показовий. Обробка металу змінилася на інтелектуальне виробництво.

Частину приміщень займає провайдер NetGroup, інші невеликі бізнесові ініціативи. Дещо орендують музиканти й художники. Час від часу тут відбуваються рейви, рок-концерти. Ветеранів заводу такий розвиток подій часто засмучує (ім, звісно, хотілося би бачити виробництво приладів), та, з іншого боку, він допомагає заводу так-сяк триматися на плаву. Голова правління ПАТ «Промприлад» В'ячеслав Колісник пояснює, що такі виробничі площа для заводу завеликі й витратні. Частину приміщень продали, а частину здають в оренду, аби розрахуватися з боргами.

«Ми продали будівлю SoftServe, щоби була можливість сплачувати пільгові пенсії, які накопичувалися в борг. — Пояснює Колісник. — Орендарі, які в нас є на заводі, забезпечують близько 50 000 грн на місяць. Це невеликі гроші. У структурі видатків це 5-10%, залежно від місяця. Ці приміщення потребують грошових вкладень. У деяких ремонт ще з 90-х років, або взагалі з радянських часів, тому орендна плата дуже низька».

В'ячеслав Іванович каже, що на цьому етапі головне — не втратити те, що є

«Уся стратегія направлена на те, щоби зберегти все у теперішніх межах, — пояснює Колісник. — Це і якіс продукції, і структура підприємства, і взаємодія із зовнішніми споживачами».

Однак працівники підприємства оцінюють ситуацію не надто оптимістично. Зрозуміло, йдеться про те, що промисловий гігант, на якому в кращі часи працювало до 5000 осіб, перетворився на завод, який ледве зводить кінці з кінцями. Кількість працівників — менш як дві сотні. Ще один важливий фактор: завод був визначальним для міста, останніми роками цей статус втрачено.

«Почнемо з того, що “Промприлад” давав засоби для існування великої кількості людей. — Пояснює заступник директора з питань охорони праці Зіновій Бойчук. — А ще була непогана соціальна сфера. Стадіон “Електрон” біля озера — це був заводський стадіон. У кінці 80-х років побудували спортивний комплекс “Електрон” на Бандери. Що ще підприємство може зробити для міста? От “Позитрон” більше фінансувався і вніс свою лепту, бо розбудували цілий район. Ми трохи скромніше, але все одно будували. Будинок перед заводом — це половина нашого будівництва. На Бандери, на початку Сахарова — теж».

автор фото: «Тепле місто»

Дуже важливий також фактор патріотизму, небезпідставно підсилений ще й роллю «Промприладу» для інших заводів.

«Ми гордилися, що працюємо на цьому заводі. – Каже Зіновій Бойчук. – Це була "кузня кадрів". Якщо після нас з'являлися підприємства, то спеціалісти йшли туди й піднімали ці заводи. І "Автоливмаш", і "Пресмаш", і "Арматурний", і "Радіозавод". Це була кузня кадрів для цілого Івано-Франківська».

Про те, що завод був «кузнею кадрів», згадує ледь не кожен із респондентів. І, справді, тут формувалися провідні інженери та робітники, які потім застосовували свої вміння при становленні інших великих підприємств міста. Нині важко говорити не лише про «кузню», а й взагалі про хоч якусь передачу досвіду. Теперішні працівники заводу з болем наголошують на тому, що немає наступного покоління.

Начальник механо-збирального цеху Дмитро Тугай пояснює, чому молоді люди на «Промприладі» не затримуються:

«Зараз одна проблема – кадри. Молодь не задоволена тими зарплатами, що в нас. І не тільки в нас – у місті. Шукають, де краще. Такий самий об'єм роботи набагато більше ціниться в тій же Польщі чи Чехії. З мого цеху багато у працює за кордоном. Уся молодь тікає туди. На таку зарплату ніхто навіть не хоче. Хіба кому на пенсію за рік–два, або хто вже вийшов на пенсію, але не йде, а десь підзарабляє. Можливості платити більше нема, бо треба заробити».

«Шкода, що я ще в даний момент можу когось навчити, але ніхто не звертає уваги на ці проблеми виробництва. – пояснює різьбочіліфувальник Степан Пилипів. – Не дають молодих людей. Щоб їх запросити, треба їм дати зарплату. Від зарплати починається все виробництво».

Про цю проблему говорять також працівники Микола Гринишин, Василь Піткалюк та інші. Як її вирішити – незрозуміло.

2015-го року в Івано-Франківську проводили школу урбаністики «CANactions». Учасники воркшопів аналізували місто, і серед їхніх висновків була теза про те, що не варто розбудовувати Франківськ вшир, краще залучати занедбані постіндустріальні території. Керівник платформи «Тепле Місто», що ініціювала приїзд «CANactions» до Франківська, Юрій Філюк розповідає, що першим заговорив про перспективи «Промприладу» архітектор Віктор Зотов (засновник «CANactions»): «Він сказав, що тут цікавий об'єкт, хороші корпуси, спробуйте аналізувати і зберегети, бо їх же просто забудують чи зруйнують».

Невдовзі після цього, щоб працювати над стратегією реновації «Промприладу», об'єднали свої зусилля БО «Тепле Місто», ГО «Інша Освіта», ГО «Garage Gang» ГО «CANactions» та міжнародна спілка «MitOst e.V.». Почали вивчати, як із такими просторами працюють у світі, запросили міжнародних експертів. Народилася концепція перетину мистецтва, освіти, урбаністики, соціально відповідального бізнесу.

Восени 2017 року "Тепле Місто", «Інша Освіта» та "MitOst e.V." стартували процес створення проекту «Промприлад.Реновація». Завдяки залученим на цей проект коштам локальних та національних інвесторів стала можливою довгострокова оренда третього поверху одного з корпусів заводу (близько 2000 м²). Тут створюють кластер, який об'єднуватиме вже згадані мистецтво, урбаністику, освіту й бізнес.

Загалом на цьому третьому поверсі працюватимуть різні простори: коворкінг, урбаністична лабораторія MetaLab, центр технічної та позашкільної освіти для дітей, сучасна медійна студія, офіс управління інвестиційної політики, галерея, танцювальна школа, офіси ІТ-компаній, тощо. Оренда третього поверху є своего роду пілотним проектом. У майбутньому, спираючись на отриманий досвід роботи, розглянатиметься варіант розширення реноваційного простору. Попередню архітектурну концепцію оновлення заводу розробило архітектурне бюро Zотов&Co.

Цей простір буде самоокупним, тобто зароблятиме на себе. Більш того, частину прибутків направлятимуть на неприбуткові освітні, культурні та урбаністичні програми проекту.

«Наприклад, це галерея чи проведення фестивалів, — каже співголова наглядової ради ГО «Інша Освіта» Альона Каравай. — Також є план зробити Maker Space, своєрідну модель лабораторії, де стоятимуть 3D-принтери й різне високотехнологічне обладнання. Туди приходитимуть люди, що цікавляться інженерними речами, вони можуть щось робити руками, проектувати. Такі простори існують в багатьох країнах, більшість із них люди використовують за відносно невеликі гроші або безкоштовно».

Для того, щоб на базі «Промприладу» можна було впроваджувати освітні проекти – працюють над облаштуванням безпредедентного робочого простору.

«Треба, щоб тут можна було приймати такі навчальні заходи, яких ще не було у Франківську, — говорить Альона Каравай. — Наприклад, має бути кабінка для синхронного перекладу, має бути вмонтоване обладнання, щоб люди, які не змогли прийти на захід, дивилися стрім із сайту».

На момент створення цієї публікації запуском проекту займалися організації «Тепле Місто», «Інша Освіта» та «MitOst e.V.». Їх завданням є забезпечувати баланс між соціальною та бізнесовою складовою. Разом з тим, проект є відкритим для подальших партнерств, в їх різних формах. Наприклад, партнером проекту може стати міськвиконком або великі міжнародні організації. Нині вже розроблена модель, яка дасть змогу ефективно взаємодіяти громадянському суспільству, соціальним інвесторам, бізнесу, міській адміністрації. У майбутньому цей кейс, пропрацьований у реальних умовах, легко буде перенести для застосування в інших містах. Це зможе стати інтелектуальним експортом проекту «Промприлад. Реновація».

«Завод працює, але всього лише на кілька відсотків від свого первинного потенціалу, — пояснює керівник «Теплого Міста» Юрій Філюк. — Відповідно, він потребує переосмислення, куди йому розвиватися, що має бути з ним надалі. Колись на цьому місці були сади, потім одне підприємство, друге, третє. Остання стадія виробництва не модернізувалася ще з радянських часів. Тому залишається питання: «Що таке "Промприлад" майбутнього?» Нам цікава ця тема, і ми у відкритому діалозі із суспільством, містом, заводом. Зараз ми робимо сучасну інтервенцію у завод – на один поверх – аби зрозуміти, як сучасний контекст може поєднуватися з історичним. Наше бачення — сценарій має бути сучасним».

У рамках проекту реновації також триває дослідження минулого й сучасності заводу. Народжується концепція музею. Є вже й перша спроба мистецького осмислення «Промприладу». Це проект SUPERNOVA від Krolikowski ART, який проводить паралель між життями заводу та зіркою, від народження до колапсу й початку чогось нового.

Ця публікація є частиною більшого дослідження навколо проекту ревіталізації заводу «Промприлад». Ціллю цього дослідження є дослідити та зафіксувати історію заводу (та відповідного району міста взагалі), зрозуміти його роль в економічному, суспільному та культурному житті міста, а також запроноувати шляхи задля забезпечення збереження та рефлексії індустріальної спадщини навколо цього важливого місця. З часом, результати цього дослідження можуть оформлюватися (та вже оформлюються) в окремі виставки, митецькі проекти, публікації, інші медійні форми... або навіть в музей. В запуску та реалізації перших кроків дослідження, а також в створенні цієї публікації брали участь ГО "Garage Gang", ГО "Інша Освіта", БО "Тепле Місто" та міжнародня спілка "MitOst e.V.", а також журналіст Богдан Ославський та митецька група Krolikowski Art. Дуже дякуємо всім франківчанам та франківчанкам, які допомагали нам в дослідженні, брали участь в інтерв'ю, ділилися своїми спогадами та думками про майбутнє, допомагали нам знайти оригінальні фотографії та відео з заводу, тощо. Дякуємо та продовжуємо нашу захоплюючу дослідницьку подорож!

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

- Гаврилів Б., Головатий М. Сто років історії – сто років праці...
Івано-Франківськ: Тіповіт, 2005.
- Ольшанський Т. Колись у Станиславові... — Івано-Франківськ:
Дискурсус, 2016.
- Історія міст і сіл УРСР. Івано-Франківська область. Київ, 1971.
- Сорохтей Х. Папороть цвіте восени. — Ужгород: Карпати , 1968.
- Михайло Головатий: Знання минулого потрібні для майбутнього.
Галичина. – 2010, 27 липня
- Гаврилів Б., Арсенич П., Процак Р. Літопис Івано-Франківська
(Станіслава). — Івано-Франківськ, 1998.

**FACEBOOK.COM/PROMPRYLA.D.RENOVATION
INFO@PROMPRYLA.D.ORG**